

Zrelosť vo viere ako faktor stability

katolíckeho manželstva a rodiny

Ladislav Csontos SJ

CSONTOS, L.: Maturity in Faith as Stability Factor of Catholic Marriage and Family. *Studia Aloisiana*, 2, 2011, 1, s. 95 – 108.

In this contribution we will point out casual interdependence between the stability of the Catholic marriage and family and that of the maturity in faith. As a starting point we will get use of the comparison of results of the empirically obtained marriage and family value depending on the faith factors with the faith development from ancestral children's faith towards a personal belief of the adults. Furthermore, we will point out the important moments of the faith crises which are at the same time a chance for its growth and maturing in personal life as well as in the life of basic human society represented by marriage and family. We will emphasise especially the importance of common growth in faith and in the ability to forgive. Finally, faith turns into love in which the commandment of love for God and for the neighbour are connected. For when we love our brothers, we love the Lord Himself.

Keywords: crisis of the faith, conversion, erosion of marriage, maturity in faith, love for God, love for one's neighbour

1. Úvod

V roku 2007 bol na Trnavskej univerzite realizovaný prvý výskum religiozity katolíkov na Slovensku. Skúmali sa charakteristiky religiozity katolíkov na Slovensku podľa týchto dimenzií: Náboženská prax, viera, skúsenosť a náboženské poznatky. Väzba katolíkov na Slovensku na ich na farské spoločenstvo. Problematika etických konzekvencií viery v otázkach politického života. Dodržiavanie zákazu nedeľnej práce. Osobitný záujem sa sústredil na rodinu. Podrobnejšie sa analyzovali práve postoje k manželstvu, rodine a zamýšľanej plodnosti podľa dimenzií religiozity. Časť výskumu v tejto oblasti bola venovaná problematike odovzdávania viery deťom v rodine. Skúmala sa nekresťanská mimocirkevná religiozita, sklony obyvateľov Slovenska (katolíkov a iných) veriť poverám, vešteniu, špiritizmu aj prijímať východné náboženstvá a filozofické smery a jej ďalšie aspekty. Výskum ukázal, že erózia rodiny pokračuje aj u katolíkov.

Ukazuje sa priama súvislosť medzi procesom odkresťančovania a poklesom hodnoty manželstva a rodiny. U katolíkov, ktorí prejavujú vyšší stupeň religiozity v dimenziách náboženskej praxe, viery, skúsenosti a náboženských poznatkov, je výrazne ortodoxnejší prístup k nerozlučnosti katolíckeho manželstva a stability rodiny.

2. Dimenzie religiozity a index hodnoty manželstva

Riešitelia projektu skonštruovali index hodnoty manželstva. Primárne dáta získali v odpovediach respondentov na otázku, v ktorej vyjadrovali svoje názory na manželstvo pri šiestich položkách na štvorbodovej škále.¹ Zisťovali postoje k mimomanželskému pohlavnému styku ženatých, resp. vydatých osôb, ku kohabitáciám a k sexuálnym stykom neplnoletých. „V ďalšom kroku sme na tejto báze vypočítali špecifický index, ktorý sme nazvali index hodnoty manželstva. Index sa vypočítal tak, že sa bodovali odpovede respondentov pri jednotlivých položkách. Pri položkách č. 2 a č. 4 narastali rovnomerne body od variantu vôbec nesúhlasím (0 bodov) po variant úplne súhlasím (4 body) a pri ostatných položkách narastali hodnoty indexu v opačnom poradí variantov odpovedí. Súčet všetkých získaných bodov sa prepočítal na interval od 0 do 100. Tento index sme osobitne vypočítali pre jednotlivé podsúbory respondentov podľa ich stavu (ženatí/vydaté, slobodní atď.) a podľa ďalších znakov. Na základe zistenej veľkosti indexu hodnoty manželstva sme rozdelili respondentov do troch skupín, pričom prvú skupinu tvorilo 25 % respondentov, ktorí mali najnižšiu hodnotu indexu, t. j. pod dolným kvartilom, druhú skupinu tvorilo 5 % respondentov, ktorí mali vyššiu hodnotu indexu (skupina v strede) a tretiu skupinu tvorilo 25 % respondentov, ktorí mali najvyššiu hodnotu indexu, t. j. nad horným kvartilom.“²

Na základe hodnôt indexu manželstva boli zistené štatisticky významné rozdiely medzi skupinami respondentov podľa príslušnosti k cirkvám. Výsledky výskumu sú uvedené v tabuľke č. 1. Pre veľmi malé zastúpenie v súbore respondentov index hodnoty manželstva nepočítali za skupiny tých respondentov, ktorí sa prihlásili k iným cirkvám než tým, ktoré sú uvedené v tabuľke. Z údajov v tabuľke vidno, že nižšiu hodnotu prisudzujú manželstvu výrazne častejšie respon-

- 1 „Hodnotu prisudzovanú respondentmi manželstvu sme zisťovali otázkou, ktorá mala takéto znenie: „Uvážite, prosím, či súhlasíte alebo nesúhlasíte s týmito tvrdeniami, ktoré sa týkajú manželstva: 1. Manželstvo je už zastarané. 2. Manželstvo je zväzok muža a ženy, ktorý by sa mal uzatvárať na celý život. 3. Manželstvo by sa malo v zásade skončiť vtedy, keď si muž a žena prestanú dobre rozumieť. 4. Ak si manželia dobre nerozumejú a už majú deti, mali by určite nájsť k sebe cestu. 5. Ak si manželia dobre nerozumejú a ešte nemajú deti, mali by sa čím skôr rozvieť. 6. Je jedno, či partneri žijú v manželstve alebo nie, hlavne ak im to kľape. Respondenti označili pri každej položke jeden z variantov odpovedí na škále: úplne súhlasím, vcelku súhlasím, skôr nesúhlasím, vôbec nesúhlasím.“ (MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatky zo sociologického výskumu*. Bratislava : Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2008, s. 179.)
- 2 MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatky zo sociologického výskumu*, s. 179–180.

denti, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, ako respondenti, ktorí sa prihlásili k niektorej z uvedených kresťanských cirkví. Z respondentov, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, až 2/5 (40,5 %) má hodnoty indexu v kategórii „nízky“, ale podľa údajov za celý súbor je to len 23,8 %, a naopak „vysoké“ hodnoty indexu má len 9,2 % z respondentov, ktorí sa nehlásia k nijakej cirkvi, ale za celý súbor je to až 27 %. Otázky vzbudzuje aj skupina respondentov hlásiacich sa k Rímskokatolíckej cirkvi s nízkym indexom hodnoty manželstva, ktorá tvorí až 16,3 %.³

Tabuľka 1. Index hodnoty manželstva podľa prihlásenia sa k cirkvám. n = 1933

Index manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Rímskokatolícka cirkev	16,3 %	47,8 %	35,9 %	100,0 %
Evanjelická cirkev	23,5 %	60,0 %	16,5 %	100,0 %
Gréckokatolícka cirkev	11,6 %	50,7 %	37,7 %	100,0 %
Nehlási sa k nijakej	40,5 %	50,3 %	9,2 %	100,0 %
Spolu	23,8 %	49,2 %	27,0 %	100,0 %

„Na ilustráciu uvádzame v tabuľke 2 údaje o hodnote prisudzovanej manželstvu podľa jednotlivých skupín respondentov, utvorených podľa frekvencie ich účasti na svätej spovedi. Vidíme, že z respondentov, ktorí chodia na svätú spoveď pravidelne každý mesiac, až viac ako 2/3 (68,7 %) má „vysokú“ hodnotu indexu manželstva, ale z respondentov, ktorí chodia na svätú spoveď jeden-dvakrát za rok alebo menej, je to často len 19,5 %.

Tabuľka 2. Index hodnoty manželstva podľa odpovedí na otázku: Ako často chodíte na svätú spoveď? n = 1247

Index manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Asi tak raz za mesiac	2,4 %	28,9 %	68,7 %	100,0 %
Niekoľkokrát za rok	5,7 %	43,7 %	50,6 %	100,0 %
Jeden-dvakrát za rok	14,0 %	56,8 %	29,1 %	100,0 %
Menej často alebo vôbec nie	28,7 %	51,9 %	19,5 %	100,0 %
Spolu	16,0 %	47,9 %	36,2 %	100,0 %

Spearmanovo rho = 0,434 p < 0,01.⁴

3 Porov. MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatzky zo sociologického výskumu*, s. 180–181.

4 MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatzky zo sociologického výskumu*, s. 183.

„Dôležité je, že podobne ako podľa údajov za celý súbor respondentov i podľa údajov za všetky jednotlivé vekové skupiny, všetky jednotlivé skupiny podľa vzdelania i osobitne za súbor mužov a žien sme identifikovali silné korelácie medzi hodnotami indexu manželstva a jednotlivými ukazovateľmi náboženskej praxe. Na ilustráciu uvádzame v tabuľke 3 hodnoty indexu manželstva v závislosti od frekvencie modlenia podľa údajov za najmladšiu vekovú skupinu.

Tabuľka 3. Odpoveď na otázku: Modlievate sa? Ak áno, ako často sa modlíte? podľa hodnoty indexu manželstva. Respondenti vo veku do tridsať rokov, ktorí sa hlásia ku Katolíckej cirkvi.

n = 431

Index manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Viac ráz za deň	0,0 %	21,2 %	78,8 %	100,0 %
Raz za deň	6,5 %	53,7 %	39,8 %	100,0 %
Viac ráz za týždeň	7,3 %	45,5 %	47,3 %	100,0 %
Asi tak raz do týždňa	17,0 %	63,8 %	19,1 %	100,0 %
Asi tak raz do mesiaca	14,3 %	71,4 %	14,3 %	100,0 %
Menej často	27,8 %	53,2 %	19,0 %	100,0 %
Nie, nemodlievam sa	37,1 %	48,4 %	14,5 %	100,0 %
Spolu	15,8 %	50,1 %	34,1 %	100,0 %

Spearmanovo $\rho = 0,434$ $p < 0,01$.⁵

„Aj podľa obidvoch ukazovateľov väzby na farské spoločenstvo sa prejavili štatisticky významné rozdiely v hodnote prisudzovanej manželstvu. Z údajov v tabuľke 4 vidíme, že viac ako polovica (56,8 %)zo všetkých respondentov, ktorí sa cítia byť silno spätí so svojim farským spoločenstvom, má vysoké hodnoty indexu hodnoty manželstva. Vysoké hodnoty indexu hodnoty manželstva majú i respondenti, ktorí prichádzajú často do styku s kňazmi zo svojich farností (pozri tab. 5).

5 MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatky zo sociologického výskumu*, s. 184–185.

Tabuľka 4. Index hodnoty manželstva podľa odpovede na otázku: Cítite sa byť spätý s vaším farským spoločenstvom?
n = 1238

Index hodnoty manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Áno, cítim sa byť silno spätý/á s mojim farským spoločenstvom	6,8 %	36,4 %	56,8 %	100,0 %
Áno, cítim sa byť spätý/á s farským spoločenstvom, ale nie silno	11,6 %	47,7 %	40,7 %	100,0 %
Nie, necítim sa byť spätý/á s týmto spoločenstvom	22,4 %	51,6 %	26,0 %	100,0 %
Spolu	16,0 %	48,1 %	35,9 %	100,0 %

Spearmanovo rho = 0,240, p < 0,01

Tabuľka 5. Index hodnoty manželstva podľa odpovede na otázku: Prišli ste za posledný polrok do styku s kňazom (kňazmi) z vašej farnosti aj okrem toho, keď ste boli na bohoslužbe alebo na svätej spovedi alebo pri vysluhovaní iných sviatostí (napr. krst, sobáš)? Ak áno, ako často ste sa stretli?
n = 1219

Index hodnoty manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Stretávame sa pravidelne, aspoň raz za týždeň	8,0 %	27,4 %	64,6 %	100,0 %
Stretli sme sa približne raz za mesiac	6,4 %	40,7 %	52,9 %	100,0 %
Za posledný polrok sme sa stretli menej často	13,0 %	48,6 %	38,5 %	100,0 %
Vôbec sme sa nestretli	21,1 %	52,4 %	26,5 %	100,0 %
Spolu	16,2 %	47,7 %	36,2 %	100,0 %

Spearmanovo rho = 0,270, p < 0,01.⁶

„Z údajov v tabuľke 6 vidíme, že respondenti stotožňujúci sa so zákazom nedeľnej práce prisudzujú vyššiu hodnotu manželstvu ako respondenti, ktorí tento zákaz spochybňujú, alebo s ním nesúhlasia. Uvedené zistenie potvrdzujú i údaje v tabuľke 5.29. Vidíme, že vyššiu hodnotu manželstvu prisudzujú respondenti, ktorí sa vyhýbajú nedeľným nákupom, ako respondenti, ktorí v nedeľu chodia nakupovať. Spomedzi tých respondentov, ktorí v nedeľu často robia »veľ-

6 MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatzky zo sociologického výskumu*, s. 187–188.

ké nákupy» v potravinách a bežne nakupujú iné potrebné veci, len 20 % prisudzuje manželstvu vysokú hodnotu (vysoký index) a naopak, z respondentov, ktorí v nedeľu nikdy alebo takmer nikdy nechodia do obchodu, má len 11,8 % nízke hodnoty indexu.

Tabuľka 6. Index hodnoty manželstva podľa odpovede na otázku: Dáva to zmysel, aby som nepracoval v nedeľu len z náboženských dôvodov? n = 1256

Index hodnoty manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Určite áno	4,3 %	33,0 %	62,6 %	100,0 %
Skôr by som povedal/a, že áno	9,7 %	47,4 %	42,9 %	100,0 %
Skôr by som povedal/a, že nie	16,4 %	56,0 %	27,6 %	100,0 %
Určite nie	33,6 %	49,3 %	17,2 %	100,0 %
Spolu	16,1 %	47,9 %	36,0 %	100,0 %

Spearmanovo rho = 0,360, p < 0,01

Tabuľka 7. Index hodnoty manželstva podľa odpovede na otázku: Chodievate v nedeľu nakupovať? n= 1238

Index hodnoty manželstva Odpoveď	Nízky	Stredný	Vysoký	Spolu
Áno, v nedeľu často robíme „veľké nákupy“ v potravinách a bežne nakupujeme iné potrebné veci	37,3 %	42,7 %	20,0 %	100,0 %
Áno, v nedeľu občas robíme „veľký nákup“ v potravinách a nakupujeme iné potrebné veci	21,1 %	62,7 %	16,2 %	100,0 %
V nedeľu idem do obchodu len vtedy, keď niečo zabudnem kúpiť cez týždeň	14,7 %	50,5 %	34,8 %	100,0 %
V nedeľu nikdy alebo takmer nikdy nechodím do obchodu	11,8 %	36,7 %	51,5 %	100,0 %
Spolu	16,1 %	47,8 %	36,1 %	100,0 %

Spearmanovo rho = 0,246, p < 0,01.⁷

7 MATULNÍK, J., KRATOCHVÍLA, M., KYSELICA, J.: Religiozita, rodina a reprodukčné správanie obyvateľov Slovenska. In: MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatky zo sociologického výskumu*, s. 188–189.

3. Viera ako proces dozrievania

V slovenskom prostredí ľudia v prevažnej miere získavajú vieru v rodine. V prípade správnej kresťanskej výchovy, ktorá je zameraná na dosiahnutie dospelosti vo viere, by sa malo dosiahnuť, že nepríde k zlomu a rozchodu s vierou detstva. No i tak kríza dospievania vždy prinesie so sebou jedno: vieru, ktorá sa predtým prežívala len v jednoduchom kontexte rodiny a v bezprostrednom spoločnom uskutočňovaní jej viery, treba teraz prebudovať. Dospelý človek ju musí prevziať na svoju vlastnú zodpovednosť. Vlastnými zodpovednými už nesmú byť matka, otec, učiteľ, priateľ, okolie, ale on sám. On sám stojí zoči-voči Kristovi a Cirkvi a jeho samého volá ich slovo v jeho svedomí, kde ho nik nemôže zastúpiť.⁸ Tento lepší, alebo ideálny prípad, o ktorom píše Romano Guardini vo svojej knihe *Život viery*, je podľa všetkého na Slovensku rozšírený v menšej miere, čo možno pozorovať pri prijímaní sviatosti birmovania, po jej udelení väčšina pobirmovaných preruší kontakt s farským spoločenstvom, zrejme podľa príkladu svojich rodičov.

Pripomeňme, že viera je pre Bibliu prameňom a stredom náboženského života. Človek vierou odpovedá na zámer, ktorý Boh uskutočňuje v čase. Veriaci kráčajú v stopách Abraháma, „otca všetkých, čo veria“ (Rim 4,11), teda ich viera je určitým procesom. V starozákonných textoch vystupuje do popredia predstava pevnosti a istoty a tiež predstava bezpečnej ochrany a dôvery ako základných postojov veriaceho človeka. Podľa novozákonného zjavenia viera má dva póly: je to dôvera, ktorá sa obracia na „vernú“ osobu a zasahuje celého človeka; na druhej strane je to úsilie rozumu, ktorému určité slovo alebo znamenie umožňuje prístup ku skutočnostiam, ktoré sú neviditeľné.⁹ Príbeh viery Abraháma začína jeho povolaním s prísľubom zeme a početného potomstva (porov. Gn 12,1n). Abrahám proti všetkej pravdepodobnosti a ľudským predstavám uveril Bohu a jeho slovu. Poslúchol toto povolanie a celý svoj ďalší život postavil na tomto prísľúbení. V deň skúšky bude jeho viera schopná obetovať syna, v ktorom sa už uskutočňuje prísľúbenie (porov. Gn 22). Pre túto jeho vieru je Božie slovo pravdivejšie než jeho plody: Boh je verný a všemohúci. Tak sa stáva Abrahám opravdivým vzorom veriaceho, ktorý rastie a dozrieva vo svojej viere.

Pravdepodobne u väčšej časti mladých ľudí, ktorí vyrástli vo veriacich rodinách, dochádza k postupnej erózii viery, ktorá sa pravdepodobne nestala osobnou vierou. Je možné, že takýto mladý človek vyrástol vo viere. Jeho rodičia boli veriaci. Aj jeho vychovávatelia verili. Jeho okolie ovládal duch kresťanskej tradície s postavami biblických dejín. Detstvo sa tak rozvíjalo v ochrannom ovzduší kresťanského sveta s jeho tradíciami. Stretal sa s vecami, ktoré sa vysvetľovali z hľadiska viery. Aj udalosti života sa hodnotili podľa nej. Presvedčenie milovaných a ctených ľudí ho podporovalo. S nimi sa zúčastňoval na úkonoch viery. Detstvo sa

8 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*. Cambridge (Kanada) : Dobrá kniha, 1984, s. 19.

9 Porov. DUPLACY, J.: Viera. In: *Slovník biblickej teológie*. Ed. Xavier Léon-Dufour. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 1990, s. 1368.

však pominulo, rozpadol sa jeho ochranný obal a veci k nemu pristupovali bez vysvetlenia viery, ba často jej aj protirečili. Stretal aj ľudí bez viery, ktorí boli šťastní, úspešní a charakterní. Videl, že okolo neho je málo toho, čo by bolo ovplyvnené kresťanstvom, dokonca spoznal chyby Cirkvi a jej predstaviteľov. Vtedy skoncoval s vierou. Odhodil ju s bolesťou, kvôli slobode. A ona sa rozplynula a jedného dňa jej už nebolo. No na Vianoce si pripomenul starú tradíciu, ale už len ako zvyk.¹⁰

Po dlhšom čase mohlo prísť nejakou formou k novému stretnutiu. Mohla to byť situácia podobná konverzii. No táto konverzia, to objavenie a ten odpor, styk a obývanie malo iný ráz, pretože tento človek všetko už raz mal, alebo sa aspoň zdalo, že mal; pretože so všetkým sú spojené spomienky, čarom detstva naplnené skúsenosti, ťaživé zážitky, zlé sklamania, možno aj hriech. Na základe toho všetkého sa však znovu odohráva to rozhodujúce: čoraz mocnejšie prežívanie skutočnosti Boha, reality Krista, objasňovanie zmyslu Cirkvi – kým sa neučiní krok, ktorým sa znovu spája s vierou.¹¹

Napokon je skupina tých, ktorí neboli pokrstení ako malé deti a neboli vychovávaní vo viere, ale ju objavili v dospelom veku. Žili ponorení do každodenného života, až sa zrazu začali vynárať otázky záhady jestvovania, otázky typu „prečo“ a „kam“, otázky zmyslu sveta, vlastného života, utrpenia a smrti. Možno ich to priviedlo ku vnútornému zápasu. Otázky a vysvetlenia sa striedali, ale cez ne nadobudlo kontúry niečo iné: silnela skutočnosť toho, o čom sa hovorí. Mocnela výzva toho „čosi“. Táto výzva sa stávala nástojčivejšou. Napokon práca rozumu je bojom proti alebo za toto, čo takto nadobúda podobu skutočnosti. Za rozumovými postojmi sa skrývajú priebehy čohosi hlbšieho, čo sa pod nimi dokonáva. Alebo celá kontroverzia je etického rázu; bojuje tu už sformované svedomie a jestvujúci mravný návyk s novým záväzkom. Alebo sa predmetom kontroverzie stane životné cítenie, vnútorný životný postoj až doteraz uznávaný, zvyk pokladaný za správny a preto používaný, celá štruktúra existencie. Tento rozpor môže nadobudnúť veľmi špecifické formy. Raz je to obrana, raz útok. Striedajú sa chvíle najvnútornejšej účasti s obdobiami ľahostajnosti. Niekedy ten istý človek nechápe, ako mohol byť ešte pred nejakým časom natolko uchvátený náboženskými vecami, a dnes má už k nim chladný, ba nežičlivý postoj. Lenže práve cez toto všetko sa dostáva k človekovi to najhlavnejšie: Boh sa stáva skutočným, Kristus sa stáva skutočným. A stane sa skutočnosťou aj Cirkev, a to ako ustanovizeň, ktorá vyrástla z jeho vôle i ako forma, ktorú používa na svoje pôsobenie v dejinách. Človek pociťuje náklonnosť prejsť na druhú stranu. Spočiatku sa mu to nedarí. Cíti, že ho odstrašuje niečo cudzie a protivné. Ale rozhodnutie predsa len rastie a dozrieva, až konečne vykoná krok k volajúcej skutočnosti. A nielen nezáväzne, takže by ho mohol na základe iných skúseností znovu odvolať, ale sa rozhodne s konečnou platnosťou. Urobí to celou váhou svojej osobnosti. Sám seba zaväzuje k vernosti. Svoju najvlastnejšiu vnútornú skutočnosť

¹⁰ Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 17.

¹¹ Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 18.

pripútava k tamtej na druhej strane. Vyjadrí to vo vyznaní viery a v úkone krstu, kedy je zrodený z vody a Ducha Svätého a začlenený do Cirkvi.¹²

Osobnú vieru azda najlepšie vyjadrujú Ježišove slová „Kto nájde svoj život, stratí ho, a kto stratí svoj život pre mňa, nájde ho.“ (Mt 10,39) To je prvé stratenie duše: uznať druhý stred, ba uznať, že tam je ten vlastný stred. A tak sa začína boj dvoch stredov. Dlhو to zostane tak, že stoja navzájom proti sebe, že jeden sa priamo pokúša odňať druhému živnú pôdu, preto každý chce srdce, k seba ťahá myseľ, silu, krv. Pokrok vo viere znamená vyrovnanie týchto protív: vzájomného ohrozovania zbližovania a odcudzovania, napätia a uvoľnenia – kým pomaly oba stredy nezrastú a nevznikne kresťanská existencia, ktorú možno vyjadriť pavlovskou vetou: „Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus.“ (Gal 2,20) Pravda, možnosť napätia ostane. Veď Boh je vždy Svätý, ale ja som hriešnik. Človek nie je Boh, a Boh nie je nikdy človek; predsa však podstata kresťanskej existencie spočíva v tom, že človek je v Bohu a Boh je v človeku – tým, že kresťan je v Kristovi. To je jednota; o jej hĺbke výlučne prirodzená skúsenosť nemá ani poňatia.¹³

Osobná viera nie je človeku raz navždy daná skutočnosť, ale je podobná životu, ktorý sa môže a má rozvíjať, no môže aj odumierať. Prechádza rozličnými krízami rastu. Aj viera sa vyvíja a má rôzne fázy vývoja: vzostup a zostup, obdobia krízy a časy pokojného rastu. No ako v každých dejinách, aj v dejinách viery sa nachádzajú isté všeobecné formy, ktoré môžeme vyzdvihnúť a pomocou ktorých sa môžeme vyznať v mnohotvárnosti života a nemusíme pritom zotrieť originalnosť.¹⁴ Krízy viery určite existujú a sú najrozličnejšieho druhu. Niektoré vznikajú pri vstupe do nového prostredia, iné pramenia z ďalekosiahlych udalostí v ľudskom živote, ako je napr. rozbitie vzájomných blízkych vzťahov, iné zas pochádzajú z dobrých alebo zlých osudov, z porúch telesného a duševného života a pod.

Viera nie je človeku s krstom darovaná ako niečo, čo sa nedá stratiť, ale iba ako schopnosť, ktorú treba stále zdokonaľovať. Potrebuje – ako všetko živé – potravu, aby mohla rásť. Bude musieť prekonať rozličné krízy, aby vyzrela. Vo viere sú stupne, ktoré zodpovedajú fázam ľudského veku. Iná je viera dieťaťa, iná je viera zrelého človeka a iná je viera starca. Niet sa čo čudovať, že taká nerozvinutá, detská viera u dospelého nie je schopná riešiť skutočné životné problémy.¹⁵

Aj keď pripustíme individuálne rozdiely, viera prináša dôvernú istotu. Náboženské predstavy, normy, motivácie, ktoré platili doteraz, sa pociťujú ako detinské, nezrelé, prostučké, tiesnivé: začína sa kríza celého náboženského správania. Môže sa prejaviť najrozličnejšími spôsobmi: intelektuálnou kritikou, morálnou vzbурou, cítením protichodným cíteniu predchádzajúcej generácie, konfliktom s ľuďmi, ktorí majú autoritu, netrpezlivou opozíciou proti celému existu-

¹² Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 14–16.

¹³ Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 21–22.

¹⁴ Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 39.

¹⁵ Porov. KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť : Základy katolíckej vierouky*. Bratislava : Alfa, 1991, s. 74.

júcemu životnému štýlu atď. Podstatný v tom všetkom je však ten vnútorný pre-sun života, ktorý hľadá pre to vznikajúce „nové“ priestor a vyjadrenie. A nech sa už kríza v jednotlivom konkrétnom prípade vyrieši akokoľvek, ak sa kríza skutočne prekoná a dosiahne sa nová existencia pre vieru, zdá sa, že jadro je vždy takéto: Mladý človek poznáva, že nekonečnosť prebudeného impulzu má miesto v kresťanskej skutočnosti a on, ako slobodný, tvorivý človek môže zotrvať vo viere. Vidí, že podstata viery nie je totožná s detskými vzormi: tieto detské formy odhadzuje a odkrýva pre svoj život viery nové formy, prísnejšie a tiež pristrannejšie. Takúto vieru môžeme nazvať idealistickou alebo entuziastickou. Tento postoj neskôr pôsobením okolností a vnútornej sily dozrieva, kým neupadne do krízy. Takáto náboženská viera nevie ešte hľadiť na veci tak, aké v skutočnosti sú, nepozná ľudské situácie a nevidí celú ich tvrdosť. Na príčine je idealizmus, ktorý všetko upravil podľa vlastnej vízie a srdca. V čase krízy sa idealistická viera rozpadne. Sama sebe pripadá strojenou, sentimentálnou, prehnanou.¹⁶

Zmena však môže prebiehať aj iným spôsobom; mladý človek sa stane v myslení aj cítení triezvym. Viera si zabezpečí svoju nezávislosť od sveta. Zapustí svoje korene hlbšie do vlastnej pôdy a ukáže, že vie vystúpiť proti životu s postojom, ktorý nepočíta vždy so súhlasom, ale skôr naopak – ráta s odporom. Vo viere sa prebúda charakter. Charakter totiž znamená, že presvedčenie čelí skutočnosti. Všetko to, čo znamená vernosť, disciplína, vytrvalosť, vstupuje do viery. Aj úporný boj so skutočnosťou a vytrvanie v postoji aj napriek tomu, že sotva možno v najbližšom čase počítať so zjavným úspechom. Toto je viera dospelého človeka, toto je viera, ktorá žije vernosti bez ilúzií. Vývoj možno ide ešte ďalej. V skutočne veriacom postoji je podstatná tiež tvrdosť, s ktorou sa prežíva skutočnosť, a aj osobitná rozhodnosť, a akou sa prijíma a prekonáva boj. Ak viera rastie, potom príde chvíľka, keď nájde a prežíva seba samu oveľa hlbšie zakotvenú a oveľa rezistentnejšiu. Takáto viera môže potom povstať proti „skutočnosti sveta“ a dobyť víťazstvo, o ktorom hovorí Ján: „A tým víťazstvom, ktoré premohlo svet, je naša viera.“ (1 Jn 5,4)¹⁷

Krízy viery sú potrebné preto, aby urobili vieru živou, odolnou a samostatnou. Tak ako prekonané choroby často robia telo imúnnym, správne prekonané krízy posilňujú vieru. Nie každá ťažkosť viery je pochybovaním o viere. Kto sa pýta, ešte sa nedišpenzuje od viery. Každá potlačená otázka sa skôr alebo neskôr vypomstí. Každý problém vo viere sa musí prebojovať, prežiť a premodliť. „Verím, Pane, pomôž mojej nevere!“ (Mk 9,24) Tu je miesto pre pravý rozhovor o viere, v ktorom jeden druhého vo viere posilňuje. Ak sa smie naznačiť odpoveď na otázku viery, potom azda tá, čo dal Tertulián: „Kristus je riešením všetkých ťažkostí!“¹⁸

Tu sa ukazujú dva druhy viery, ktoré môžeme označiť ako vieru v niečo a vieru v niekoho. Viera v niečo predstavuje učenie viery vyjadrené v jednotlivých pravdách viery. V súčasnosti vládne presvedčenie, že viera sa musí predovšetkým, hoci nie výlučne, vysvetľovať a uskutočňovať ako viera v niekoho. Tento druh vie-

16 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 41–44.

17 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 45–46.

18 Porov. KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť: Základy katolíckej vierouky*, s. 75.

ry sa najčastejšie vyskytuje vo Svätom písme, i keď to nie je jediná forma viery, ktorú Písmo spomína. Touto vierou človek buduje svoju existenciu na Božom „ty“, s ktorým sa stretáva. Ona mu tiež umožňuje a tvorí tú osobitnú formu ľudského poznania, ktorá prevyšuje poznanie vecí.¹⁹

Ak poviem, že verím v Boha, ktorý je svätý a všemohúci a zároveň najlaskavejšia dobrota, zostane to, takto vyslovené, len slovom. Ak chcem správne „zbadať, že je to pravda“, musím to „činiť“, t. j. musím sa zaoberať Bohom. Musím ho hľadať. Musím umožniť, aby mohol prísť ku mne. Až potom – zo stretnutia, v ktorom ja ako „ja“ prídem k nemu a on na mne zjavne ukáže svoju moc a svoju láskavosť – až potom nadobudnú slová o moci a доброте vôbec svoj význam. Lebo tieto slová neznamenaajú moc a dobrotu vo všeobecnosti, ale v pomere ku mne, ako aj v pomere k tebe, k tajomstvu a ku každému znovu.²⁰

Skutočne a živo veriť, že ma Boh miluje, môžem predsa len vtedy, keď opätujem jeho lásku, alebo potom proti jeho láske revoltujem. Musím Boha milovať, aby som mohol živo veriť, že on ma miluje. Musím mať aspoň počiatok lásky, aspoň túžbu po tom, aby sa mi dostalo daru, že by som mohol milovať. A natoľko môžem živo veriť, že ma Boh miluje, nakoľko sa sám stanem milovníkom Boha.²¹

Novozákonná viera sa mení na vernosť Ježišovi Kristovi, ktorej dušou je láska; a tiež opačne, vernosť je dôkazom hodnovernej lásky. Ježiš prízvukuje tento bod: „Ostaňte v mojej láske! Ak budete zachovávať moje prikázania, ostane v mojej láske, ako ja zachovávam prikázania svojho Otca a ostávam v jeho láske.“ (Jn 15,9-10) Ján, verný Kristovmu učeniu, prízvukuje svojim veriacim to isté, keď ich pozýva kráčať v pravde, to znamená vo vernosti prikázaniu vzájomnej lásky (porov. 2 Jn 4n). Dodáva však: „A to je láska: žiť podľa jeho prikázaní.“ (2 Jn 6) Práve tejto vernosti je vyhradená odmena mať účasť na Pánovej radosti.²²

Veriť môžem, len keď kresťansky existujem. Existujem kresťansky v miere, v akej kresťansky žijem, ale tento život sám spočíva z veľkej časti vo viere, pretože viera je živé vedomie tejto existencie, teda žijem tým viac, čím hlbšie verím – a znovu sa kruh uzavrie. Preto viera nie je strnulá, ale živá. Nie je hotová, ale stále sa rodiaca. Nič istého, ale neustále ju treba znovu uskutočňovať. A je to čosi namáhavé, ale práve v tom je to veľké.²³

Ak sa pýtame, v akom pomere je láska k viere, prvá odpoveď znie, že láska predstavuje najčistejší účinok viery. Veriť znamená, že si uvedomujeme živú skutočnosť Boha. Tento Boh je však láska, preto nemožno inak, veriaci sa musí usilovať o lásku.²⁴

Viera bez lásky je viera v strachu. Preto je láska najčistejším účinkom viery, pochádza z nej ako kvet z byle a koreňa. Viera sama jestvuje skrze lásku. Ak láska znamená bezprostredný účinok viery, jej uskutočnenie, priam jej nadých-

19 Porov. SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Rím : SÚSCM, 1986, s. 425.

20 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 55–56.

21 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*. Cambridge, Kanada: Dobrá kniha, 1984. s. 56–57.

22 Porov. SPICQ, C., LACAN, M. F.: Vernosť. In: *Slovník biblickej teológie*, s. 1368.

23 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 57.

24 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 62.

nutie, viera sa zaiste musí zadusiť, ak niet nijakej lásky. No súvislosť sa nachádza hlbšie. Už v samom začiatku viery musí byť usadená láska. Viera, o ktorej hovorí Písmo, musí sama koreniť v láske.²⁵

Náš pohľad na iného človeka nikdy nie je bez predpokladov. Za svojím pohľadom stojíme ako veľký predpoklad my sami so svojou starostlivosťou o svoju existenciu. Jedine láska je ten postoj, ktorý otvára zrak pre to, čo ten druhý skutočne je. Jestvuje láska rozličného druhu: túžiaca, usilujúca sa byť pospolu; úctivo uctievať; láska ktorá žičí, praje, pomáha; láska, ktorá spoluuskutočňuje. Pravá láska však vždy koná jedno: prepúšťa iného do jeho skutočnosti, dovoľuje inému, aby bol sám sebou. Práve tým sa stane vidiacou pre to, čím je. „Verím v teba“ môže človek povedať len vtedy, ak nejako miluje osloveného.²⁶

Viera nie je čisto súkromnou vecou človeka, ale prejavuje sa v správaní voči druhým. Vyžaduje si dôsledky, aby sa láska k Bohu premieňala a uskutočňovala v láske k blížnemu. Preniká celou bytosťou a sáva sa viditeľnou v ľudských skutkoch. „Viera bez skutkov je mŕtva.“ (Jak 2,20) Musí byť zrejmá v každodennom živote. Preto veriace „áno“ človeka nesmie zostať len v súlade rozumu, ale musí sa prejavovať v zodpovedajúcich skutkoch jeho života. Viera neznamena len pokladať niečo za pravdivé, teoretické „áno“ Ježišovmu posolstvu, ale formuje celý život. V nej tvorí teória a prax jednotu. Viera je návod a cesta. S vierou sa musí pracovať po celý život.²⁷

V novozákonnom zjavení je od samého začiatku až do konca láska k Bohu nerozlučne spojená s láskou k blížnemu. Obe prikázania sú vrcholom a kľúčom zákona (porov. Mk 12,28-33). Dobročinná bratská láska je naplnením všetkých mravných požiadaviek; je koniec-koncov jediným prikázaním, jedinečným a mnohotvárnym dielom každej živej viery. „Kto nemiluje brata, ktorého vidí, nemôže milovať Boha, ktorého nevidí. ... Milujeme Božie deti, keď milujeme Boha a plníme jeho prikázania.“ (1 Jn 4,20; 5,2) Nemožno vysloviť lepšie tvrdenie, ako že v základe jestvuje iba jedna láska. Táto láska pochádza od Otca a je v nás tým samým faktom, že si nás Boh berie za synov (porov. 1 Jn 4,7). Táto láska prichádza od Boha a vracia sa k nemu: keď milujeme bratov, milujeme samého Pána (porov. Mt 25,40), pretože všetci spolu tvoríme tajomné Kristovo telo (porov. Rim 12,5-10; 1 Kor 12,12-27). To je spôsob, ako môžeme odpovedať na lásku, ktorou si nás Boh prvý zamiloval (porov. 1 Jn 3,16).²⁸ Tu nachádzame posledné zdôvodnenie vzťahu medzi zrelosťou viery a stabilitou kresťanského manželstva.

Možno teda konštatovať, že celý proces dozrievania vo viere a tým jej zrelosť je bezprostredne spojená s láskou, a to s láskou k Bohu a k blížnemu. V manželstve a v rodine sa táto láska uskutočňuje vo vzájomnom vzťahu lásky medzi manželmi a ich deťmi, tvorí spolu s vierou základný faktor ich stability. Je to však stabilita v dynamike dozrievania a kríz, v ktorých rodina zápasí o svoju vieru

25 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 63.

26 Porov. GUARDINI, R.: *Život viery*, s. 64-65.

27 Porov. KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť: Základy katolíckej vierouky*, s. 77.

28 Porov. WIÉNER, C.: Láska. In: *Slovník biblickej teológie*, s. 513.

a vzájomnú lásku. Zrejme jednotlivé prostriedky prehlbovania viery sa musia spájať aj s prostriedkami rastu vo vzájomnej láske. Prekonávanie kríz viery je inšpiráciou i pre prekonávanie kríz v manželstve a rodine. Ak sa prežíva manželstvo a rodinný život vo viere, dostáva silnú podporu Božej milosti na ceste rastu a dozrievania vzťahov, ktoré sa budujú iba cez rast v láske, ktorá sa nezaobíde bez kríz.

4. Záver

Teologicky by sme mohli zhrnúť pôsobenie faktora zrelosti vo viere na stabilitu manželstva a rodiny myšlienkou Emila Krapku z jeho teologickej reflexie o duchovných cvičeniach sv. Ignáca z Loyoly, v ktorej hovorí o nerozlučnom spojení lásky k Bohu a lásky k blížnemu. „Milovať Boha vo všetkom a všetko milovať v Bohu. Milovať Boha vo všetkom... Naša cesta k Bohu vedie cez lásku k jeho stvoreniam, Lebo naša pozemská láska k Bohu sa uskutočňuje nie v priamom videní Boha, ale len láskou »skrže niečo...«, je postupnou činnosťou, je cestou; uskutočňuje sa vo vzťahu k iným. Všetky ostatné bytosti máme zapojiť do svojho osobného prúdu lásky, aby sme sa tak dostali k Bohu. A všetko milovať v Bohu. Lebo až v Božom svetle sa stáva každá vec a každá bytosť plnohodnotným predmetom lásky. Vtedy sa zjavuje jej najvlastnejšia podstata: že je z Boha. Vtedy sa otvára prístup do jej vlastného jadra, uloženého v Bohu. Preto len v Bohu môžeme plne vlastniť druhú bytosť, čo je zmyslom lásky.“²⁹ Zrelá viera sa vlastne musí stále pretavovať v lásku, ako o tom píše sv. Jakub apoštol: „Viera bez skutkov je mŕtva.“ (Jak 2,20) Tu sa utvára to najzákladnejšie ľudské spoločenstvo, ktoré tvorí základ spoločenstva Cirkvi.

Eucharistia utvára spoločenstvo Cirkvi v Kristovi. Eucharistia je bytostným princípom zjednocovania veriacich, ale pre ľudský prvok medzi veriacimi vznikajú aj napätia a roztržky. „K najkrajším stránkam evanjelia patria stránky z Evanjelia podľa sv. Jána v 17. kapitole. Sprostredkujú nám Ježišovu veľkňazskú modlitbu, v ktorej prosí Otca o jednotu tých, ktorí v neho uveria, ako aj tých, ktorí v budúcnosti budú jeho učeníkmi: »No neprosím len za nich, ale aj za tých, čo skrže ich slovo uveria vo mňa, aby všetci boli jedno ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal.« (Jn 17,20-22) V Ježišových slovách sa dá spoznať jeho veľká starosť o začaté dielo zhromažďovania ľudstva do jedinej rodiny Božích detí, ktorej Otcom je sám Boh: »Nech sú tak dokonale jedno, aby svet spoznal, že si ma ty poslal a že ich miluješ tak, ako miluješ mňa.« (Jn 17,23) Ježiš chápe toto spojenie do spoločenstva veľmi reálne, jednoducho až fyzicky. Hovorí o tom v podobenstve o viniči, v ktorom seba prirovnáva k viniču a nás k ratolestiam, ktoré sú do neho zaštepené (porov. Jn 15,1-4). Boží život sa pre nás stáva dostupným vďaka viniču, a tým je človečenstvo Ježiša

29 KRAPKA, E.: *Mysteria Regni Dei : Tajomstvá Božieho kráľovstva nazerané v Duchovných cvičeniach svätého Ignáca*. Trnava : Dobrá kniha, 1999, s. 274-275.

Krista, ktoré začalo zjednocovanie ľudstva.“³⁰ Práve v manželstve a rodine sa táto jednota má najplnšie prežívať a zvyrazňovať.

Kresťanská rodina vytvára spoločenstvo, ktoré má kľúčový význam pre prirodzený rozvoj človeka i pre svedectvo viery, ktoré potrebuje súčasný svet. „Spoločenstvo je materským lonom, v ktorom sa utvára nový človek živým a nepretržitým pôsobením Božieho slova (1 Pt 1,23); je to rybník Siloe, v ktorom slepý od narodenia lieči svoju slepotu (Jn 9,7); je to nová rodina učeníkov, miesto, kde sa prijíma evanjeliová zvesť, je to zároveň optimálne centrum, z ktorého sa šíri prijaté evanjelium. V Skutkoch apoštolov vidíme, že ten, kto sa obráti ku Kristovi, včleňuje sa zároveň do spoločenstva.“³¹

Použitá literatúra

- GUARDINI, R.: *Život viery*. Cambridge (Kanada) : Dobrá kniha, 1984.
- KRAPKA, E.: *Mysteria Regni Dei : Tajomstvá Božieho kráľovstva nazerané v Duchovných cvičeniach svätého Ignáca*. Trnava : Dobrá kniha, 1999.
- KRENZER, F.: *Zajtra sa bude opäť veriť : Základy katolíckej vierouky*. Bratislava : Alfa, 1991.
- KULISZ, J.: Eucharystia sakramentem jedności w rozumieniu Teilharda de Chardin. In: *Studia Theologica Varsaviensia UKSW*, roč. 38, 2000, č. 2.
- KYSELICA, J.: *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*. Trnava : Dobrá kniha, 2006.
- MATULNÍK, J., a i.: *Analýza religiozity katolíkov na Slovensku : Poznatky zo sociologického výskumu*. Bratislava : Teologická fakulta Trnavskej univerzity, 2008.
- SCHMAUS, M.: *Božie zjavenie*. Rím : SÚSCM, 1986.
- Slovník biblickej teológie*. Ed. Xavier Léon-Dufour. Zagreb : Kršćanska sadašnjost, 1990.

prof. ThDr. Ladislav Csontos, PhD.
Teologická fakulta Trnavskej univerzity
Kostolná 1, P. O. Box 173
814 99 Bratislava
e-mail: ladislav.csontos@tftu.sk

30 KULISZ, J.: Eucharystia sakramentem jedności w rozumieniu Teilharda de Chardin. In: *Studia Theologica Varsaviensia UKSW*, roč. 38, 2000, č. 2, s. 137–138.

31 KYSELICA, J.: *Odovzdávať vieru v súčasnej spoločnosti*. Trnava : Dobrá kniha, 2006, s. 91.